

Historiskt korrekt

En netnografisk studie av begreppet HK
med historisk slöjd som kontext

Malin Karlsson

Uppsats för avläggande av filosofie kandidatexamen i
Kulturvård, Ledarskap i slöjd och kulturhantverk

15 hp

Institutionen för kulturvård
Göteborgs universitet

2014:33

Historiskt Korrekt
En netnografisk studie av begreppet HK med historisk
slöjd som kontext

Malin Karlsson

Handledare: Katarina Saltzman

Kandidatuppsats, 15 hp
Ledarskap i slöjd och kulturhantverk
Lå 2013/14

UNIVERSITY OF GOTHENBURG
Department of Conservation
P.O. Box 130
SE-405 30 Göteborg, Sweden

www.conservation.gu.se
Ph +46 31 786 47 00
Fax +46 31 786 47 03

Bachelor's programme in Leadership and in Handicraft
Graduating thesis, BA/Sc, 2014

By: Malin Karlsson

Mentor: Katarina Saltzman

Uppsatsen titel på engelska: Historically Correct - An ethnographic study of the concept HK with historical crafts as context

ABSTRACT

In this study I am focusing on how the Swedish term of Historiskt Korrekt (Historically accurate) is used in a specific context: the facebook-group *Vi som syr medeltidskläder* (We sew medieval clothing). Historiskt Korrekt (shortened to HK) is frequently used daily in discussions in the group. My question is: What definitions of the term can you find among the groupmembers and are these definitions in any way related to the authenticity-discussion in archeology or conservation theory?

My entrance to crafts is my historical interest. As interest grew, I wanted to know more, I wanted to understand the history by doing. That's why I ended up here, in the bachelor's programme in Leadership and in handicraft. During these three years I felt that my type of crafts, where the focus lies on the historical perspective, have been neglected. Therefore, I chose to let the subject of this study fall on a topic relating to this craft area.

The study rests in an ethnographic way of thinking and is conducted online: netnography. First I started a discussion in the facebook-groups flow by asking three questions and nine informants answered. By email interviews the nine informants deepened their thoughts on the studied term.

Together with a field study where I followed the discussions in the facebook-group I've been able to distinguish common thoughts of the informant's in what the term means to them and how it's used. One of the conclusions I made is that even though several of the informants believe that there is something that is 100% HK they don't always use it that way. When a discussion tries to answer how a garment becomes HK it includes ways to do a credible interpretation rather than how to make a copy exactly. This also means that there are many more similarities between the term Historiskt Korrekt and *authenticity* than I initially thought.

Title in original language: Historiskt Korrekt – en netnografisk studie av begreppet HK med historisk slöjd som kontext.

Language of text: Swedish

Number of pages: 48

Keywords: (authenticity, reconstruction, sloyd, crafts, historical crafts, textile, costume, netnography)

ISSN 1101-3303

ISRN GU/KUV—14/33--SE

Förord

Jag vill börja med att rikta ett stort tack till mina informanter för de entusiastiska och välformulerade tankar ni delgivit mig. Utan er hade den här studien inte varit möjlig. Vidare vill jag tacka min handledare Katarina Saltzman för värdefull vägledning och ett alltid lika sakligt stöd. Tack även till alla de personer som lyssnat på mina tankar, läst alla versioner av uppsatsen och tyckt till och då framförallt Malin och Emma, det har varit ovärderligt!

Innehållsförteckning

1. Inledning	9
1.1 Bakgrund.....	9
1.2 Problemformulering och frågeställningar.....	10
1.3 Syfte och målsättning.....	11
1.4 Avgränsningar.....	11
1.5 Forsknings- och kunskapsläge	12
1.5.1 Arkeologi och rekonstruktion.....	12
1.5.2 Kulturvård.....	13
1.5.3 Rekonstruktion och levandegörande.....	14
1.5.4 Rekonstruktion och historiska dräkter.....	15
1.6 Metod	16
1.6.1 Netnografi.....	16
1.6.2 Analysmetod.....	17
1.7 Material.....	17
1.7.1 Kompletterande material.....	18
1.8 Teoretisk ansats.....	18
1.8.1 Rekonstruktionsteori.....	18
1.8.2 Kulturvårdsteori.....	19
1.8.3 Den vetenskapliga leken.....	20
1.9 Begrepp.....	20
1.10 Etiska frågeställningar.....	22
1.11 Källmaterial och källkritik.....	22
1.11 Disposition.....	23
2. Vad är HK?	24
2.1 Finns 100% HK?.....	25
2.2 Vad, eller vem, avgör vad som är HK?	27
2.3 HK som ideal.....	29
3. Det lekfulla allvaret	32
3.1 Tidsmaskinen och känslan.....	32
3.2 Kritik och prestige.....	35
3.3 En vetenskaplig lek eller en lekfull vetenskap?.....	38
4. ”HK är en vilja att förhålla sig till dagens historieskrivning”	41
5. Sammanfattning	43
6. KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	46

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Mitt slöjdintresse grundar sig i ett starkt historieintresse, jag ville försöka förstå gångna tider genom att lära mig tekniker som gångna tiders människor behärskade. Det här intresset har tagit mig till evenemang som Medeltidsveckan i Visby på Gotland. Redan under de första dagarna under mitt första besök på Gotland mötte jag personer som bedömde kläder de såg med ett för mig okänt begrepp: HK. De pekade på saker som inte var HK, saker som var nästan HK och diskuterade huruvida vissa detaljer var HK eller inte. HK innebar, förstod jag sen, en förkortning av orden historiskt korrekt. Själv hade jag inför mitt första besök sytt upp klänningar i linne efter mönster som jag då förstod fått massiv kritik för att vara historiskt inkorrekta. För mig blev den hetsiga diskussionen om HK en trigger, jag blev frustrerad över att det verkade krävas så mycket för att känna sig välkommen och jag kritiserade gärna de som ansåg sig ha rätt med att allt ändå bara är tolkningar.

I december hösten 2013 blev jag medlem i en relativt nystartad facebook-grupp som heter *Vi som syr medeltidskläder*. Genom att följa konversationerna där möter jag begreppet HK dagligen. Gruppen startades då en diskussion om medeltidskläder i en annan facebook-grupp slutat med att den gruppens administratörer bett om att diskussionen skulle föras någon annanstans. Grundaren till *Vi som syr medeltidskläder* hade ingen aning om att intresset var så stort att medlemsantalet efter en dag var uppe i hundra personer. I skrivande stund har gruppen drygt 1500 medlemmar och det är en brokig skara som befinner sig här. Därför har också administratörerna valt att jobba med att upprätthålla en vänlig och välkomnande attityd. Den som inte vet så mycket ska få möjligheten att ställa de dumma frågorna och den som kan mer ska ha möjlighet att fördjupa sin kunskap. Många av dem strävar på samma sätt som jag efter att åstadkomma plagg som är acceptabla att bära under evenemang som Medeltidsveckan.

Mitt stora intresse för slöjd har jag alltid burit med mig och det ökade i samband med att mitt historiska intresse ökade. Den historiska vinklingen på slöjdandet intresserade mig; att försöka förstå historien genom att göra har alltid varit min morot och min belöning. Det har lett mig till utbildningar som fokuserat på slöjden från grunden så som Bäckedals folkhögskola och Gotlands folkhögskola. Istället för att sträva efter att åstadkomma saker som är HK valde jag att fokusera på teknikerna bakom, slöjdandet. Det valet av fokus är också en av anledningarna till att jag hamnade på den här utbildningen: Ledarskap i slöjd och kulturhantverk på institutionen för kulturvård. Den femte terminen, hösten 2013, på det här kandidatprogrammet inleddes med kursen

Kulturvårdens teori och historia. Där läste vi om hur synen på bevarande sett ut under historien samt hur det har förändrats. I kursen blev vi bekanta med och diskuterade olika restaureringsteoretiska begrepp i förhållande till olika faktiska exempel. Med mig från den kursen fick jag känslan av att hoppet mellan autenticitets-problematiken kring en äldre byggnad till HK-problematiken kring rekonstruerade kläder inte är särskilt stort. Kopplingen mellan den textila, historiska slöjden och problematiken vi läst om blev allt tydligare när jag följde diskussionerna och meningsskiljaktigheterna i facebook-gruppen *Vi som syr medeltidskläder* och det blev självklart att jag på något sätt måste avspegla det här i mitt val av uppsatsämne. Jag ville undersöka hur de personer som dagligen möts av, diskuterar och använder begreppet ser på det.

Ämnet för mitt examensarbete blev alltså en fråga som handlar om det slöjdområde som mitt eget intresse grundar sig i: historiska, traditionella tekniker med inriktning mot rekonstruktioner. Under mina år på Ledarskap i slöjd och kulturhantverk har jag många gånger saknat det perspektivet när vi pratat om slöjd och slöjdare. Min egna upplevelse är att de slöjdare vars fokus ligger på att tolka och rekonstruera historiska fynd, är kunniga, ägnar mycket tid åt sitt hantverk och ofta hamnar i skymundan. Med tanke på den lust, kunskap och erfarenhet som finns inom det här slöjdområdet så borde de med större självklarhet finnas med i beräkningarna när vem som helst pratar om slöjd. Därför har jag valt att belysa en fråga som kommer från det här slöjdområdet, ett slöjdområde mitt egna slöjdintresse grundar sig i och som jag önskar skulle synas mer.

1.2 Problemformulering och frågeställningar

Det är sällan belyst att det finns ett specifikt slöjdområde som kan omnämnas historisk slöjd. Området är brett och omfattar all slags slöjd som utförs med ett historiskt perspektiv och i den här studien ligger fokuset på rekonstruerade dräkter. Rekonstruerade dräkter används i många olika sammanhang; på Medeltidsveckan kan rekonstruerade dräkter ses på besökarna och de kan synas i samband med arkeologiska besöksmål, i museesammanhang eller på lajv. Tanken med den här studien är att bidra till ett ökat intresse för den här varianten av slöjd, den historiska, genom att lyfta upp ett begrepp som förekommer i kommunikationen mellan de här slöjdarna.

Historiskt korrekt är i allra högsta grad ett levande begrepp; det används dagligen i grupper på facebook som diskuterar historiskt hantverk och dräktrekonstruktion. Det saknas dock en vetenskaplig studie kring hur begreppet används och vad det betyder i förhållande till redan etablerade begrepp inom områden som kulturvård och arkeologi. Den föreliggande studien har för avsikt att belysa den problematik som förknippas med slöjd som har historiska förtecken genom att lyfta det begrepp som ofta används och diskuteras inom området.

Den här studien diskuterar hur problematiken upplevs och används i ett sammanhang där begreppet HK används dagligen: facebookgruppen *Vi som syr medeltidskläder*. Med utgångspunkt från det särskilda sammanhanget har jag valt att ställa följande frågor:

Hur definieras och används begreppet historiskt korrekt?

Hur blir någonting historiskt korrekt?

Vad, eller vem, avgör vad som är historiskt korrekt?

1.3 Syfte och målsättning

Den föreliggande studien syftar till att undersöka begreppet HK i det ovan definierade sammanhanget: Facebookgruppen *Vi som syr medeltidskläder*. Tanken är att tydliggöra vilka ingångar och perspektiv olika slöjdare kan ha till begreppet. Många av de slöjdare som fokuserar på historisk slöjd åker på evenemang som Medeltidsveckan vilket i sig innebär ett lekfullt levandegörande. Därför har jag valt att också plocka in leken i den här studien, och syftet är då att undersöka hur närvarande leken är i historisk slöjd.

I ett större perspektiv vill den här studien synliggöra de slöjdare som ägnar större delen av sin lediga tid till att fördjupa sig i att lära sig så många olika varianter av en teknik så att de sedan ska kunna vraka och välja för ett specifikt projekt. Genom det önskar jag också synliggöra just den här sortens slöjd som sällan syns för andra än slöjdarna själva. Om fler görs uppmärksamma på den kunskap som finns i det här slöjdområdet kan deras ständiga utforskande och experimenterande hjälpa till att förstå fynd och teorier kring dem på nya sätt.

En koppling mellan slöjd och kulturvård som görs på kandidatprogrammet Ledarskap i slöjd och kulturhantverk är diskussionen om det immateriella kulturarvet. Slöjd innehåller både ett materiellt kulturarv: slöjdade föremål och ett immateriellt kulturarv: kunskapen att slöjda. Hur de olika kulturarven ska bevaras och vårdas är en aktuell och levande diskussion. Den här uppsatsen belyser en aspekt inom slöjd som innehåller båda perspektiven på kulturarv; den historiska slöjden innebär en praktisk kunskap som krävs för att förstå vårt materiella kulturarv.

1.4 Avgränsningar

Studien kommer fokusera på hur slöjdare använder begreppet historiskt korrekt. Jag vill i den här studien diskutera hur de ovan nämnda slöjdarnas förhållande till sin inspirationskälla, det historiska materialet, tar sig uttryck snarare än att ge en beskrivning av exakt vilken söm som ska användas för att sy en historisk dräkt. Det ska således handla om hur slöjdare tar reda på, lägger vikt vid och tar ställning till den information de hittar samt hur de sedan använder sig av informationen.

Eftersom jag vänt mig till facebookgruppen *Vi som syr medeltidskläder* kommer också svaren i första hand fokusera på vad HK betyder inom återskapande av medeltida dräkter. Det kan tänkas vara så att HK innebär något annat för en annan historisk tidsperiod men den aspekten kommer jag inte behandla i den här studien.

Jag valde också att bortse från informanternas konststillhörighet i den här studien då det inte är det den här studien handlar om. I en fortsatt, större studie skulle det kunna tas i beaktning att särskilja hur och i så fall varför personer med olika konststillhörighet uttrycker sig olika, men inte i den här studien.

1.5 Forsknings- och kunskapsläge

Här redogörs de studier jag funnit som på ett eller annat sätt tangerar mitt ämne: historiskt återskapande med fokus på slöjd. Avsnittet är indelat i för min studie relevanta teman.

De följande styckena utgår från rekonstruktion inom arkeologi och levandegörande. Det senare eftersom en av mina ingångar i den här studien är mina många besök på Medeltidsveckan. Vidare upplever jag att slöjdarna vars tankar och konversationer varit grunden för min studie strävar efter att använda sina kläder i samband med liknande evenemang. Därför har jag också valt att försöka hitta litteratur som behandlar liknande platser där det stora fokuset handlar om levandegörande, exempelvis Medeltidsveckan i Visby, friluftsmuseet Jamtli i Östersund eller Skansen i Stockholm och vikingatidsreservat som Foteviken i Skåne. Utöver det finns relevanta studier gjorda på kulturvårdsområdet som också nämns nedan.

1.5.1 Arkeologi och rekonstruktion

Det finns mycket skrivet inom arkeologin om hur arkeologiska fynd kan tolkas och sedan rekonstrueras. Textilarkeologen Annika Larsson poängterar i sin avhandling

Klädd krigare: skifte i skandinaviskt dräktskick kring år 1000 hur viktigt det är att slöjdarperspektivet kommer in i forskning. Hon är själv slöjdare, och menar att det finns saker du upptäcker när du utför något praktiskt som du aldrig skulle upptäckt på teoretisk basis. Hon undersöker olika fynd som hittats i Birka med det nya perspektivet: det praktiska kunnandet. Genom att göra rekonstruktioner av fynden hittar hon nya förklaringar och tolkningar av vilka sammanhang som kan ha utgjort verkligheten kring år 1000. Det här är intressant för mig eftersom slöjdarna som ofta använder HK sysslar med just det här: praktiska, fysiska tolkningar av fynd och bildmaterial från tiden de är intresserade av levandegörande.

Arkeologen Bodil Petersson gör i sin avhandling *Föreställningar om det förflutna: arkeologi och rekonstruktion* en oerhört omfattande beskrivning av vilka rekonstruktioner som finns i Norden idag och vilken problematik som ligger bakom. Rekonstruktion är här ett övergripande begrepp som kan delas in i två varianter; experiment och levandegörande. De två varianterna har olika roller, experimenten är oftast i första hand forskningsbaserat medan levandegörandet är förmedlande. Ibland vävs de in i varandra som när Eketorps fornborg byggdes; det började som experiment och gick över i att bli levandegörande (Petersson 2003, sid 23).

Det finns flera studentuppsatser som tangerar mitt ämne och tre av dem har kopplingar, mer eller mindre direkt, till arkeologi. Malin Pehrsson har skrivit sin C-uppsats (*Att skapa en nutida dåtid - om historisk rekonstruktion*) vid Lunds Universitet på institutionen för arkeologi. Hon har fokuserat på frågan om varför personer ägnar sig åt historisk rekonstruktion. Malin Pehrsson tar flera gånger upp komplexiteten i uttrycket autentiskt, att ingenting kan vara helt autentiskt utan är en tolkning i och med att den som rekonstruerar är selektiv i vad hen väljer att återskapa. Men hon beskriver också hur svårt det skulle vara att bygga en hel miljö med medeltida metoder, vilket går att tolkas som att hon tänker sig att det finns något som är helt autentiskt, men hon problematiserar inte det vidare.

Jonathan Scherzenlehner, student vid samma institution beskriver i sin uppsats (*En reflektion över vikingatida rekonstruktioner*) komplexiteten i rekonstruktioner. Dock beskriver han inte komplexiteten i huruvida något går att göra autentiskt. Han beskriver istället att det blir olika resultat beroende på i vems intresse rekonstruktionen ligger. Hans ingång är således mer ekonomi och politik och den aspekten tas inte upp i den här studien. Men hans tankar kring vad som påverkar möjligheten att eftersträva autenticitet är intressanta och viktiga.

En tredje uppsats (*Hur såg det ut? - Att visuellt informera om en historisk plats*) skriven av Daniela Lundin-Hatje på Mälardalens Högskola beskriver hur processen från informationssökande till informationstavla vid en historisk plats går till. Hennes studie har som mål att arbeta fram ett förslag till en informationstavla som ska sitta vid

en historisk plats och visa en tolkning av hur det kan ha sett ut där. Det är enligt Daniela viktigt att det framgår att historia inte är objektivt. Att bilden hon gjort visar en verklighet som inte finns kvar och således inte kan vara korrekt.

1.5.2 Kulturvård

Den här uppsatsen skrivs vid institutionen för kulturvård, och då kandidatutbildningen Ledarskap i slöjd och kulturhantverk är helt ny finns i dagsläget inga andra uppsatser som beskriver slöjd ur ett kulturvårdsperspektiv. Det är dock så, som redan nämnts, att det finns flera kopplingar mellan institutionens redan etablerade utbildningar och den här uppsatsens ämne. I kursen Kulturvårdens teori och historia finns många teorier vars innehåll återkommer bland de slöjdare vars fokus ligger på historisk slöjd, vilket kommer behandlas närmare under avsnitt 1.8 Teoretisk ansats.

Studenten Therese Hultman har för konservatorsprogrammet på institutionen för Kulturvård skrivit en studie som heter *Ebbas klänning - Uppmätning och analys som källa till information i kombination med historisk undersökning*. Hultmans studie bygger på en uppmätning av en klänning sydd 1885 från Ebba von Halwylls samlingar. Hultman beskriver olika anledningar till att mäta upp en dräkt och på vilka sätt det arbetssättet kan hjälpa till att förstå historien. Hon tar till exempel upp Janet Arnolds tanke om vilka olika anledningar det finns att mäta upp en dräkt, där re-enactors nämns som en av anledningarna. De som vill levandegöra och leva sig in i en förgången tid. Hultman tar också upp att den stora kunskap som många konservatorer sitter inne med bör kommuniceras till andra. Då kan den samlade gemensamma kunskapen öka och det skulle utveckla konservatorsyrket.

Hultmans diskussion handlar om betydelsen av individens kunskap för att nå en djupare förståelse för sitt yrkesområde, vilket liknar den diskussion som Larsson också för vilket beskrivits i föregående avsnitt. Förhållandet mellan ett slöjdat föremål och kunskapen bakom är således ett återkommande fokus och kommer reflekteras kring också i den här uppsatsen.

1.5.3 Rekonstruktion och levandegörande

Levandegörande innebär i museala sammanhang ofta ett inslag i den pedagogiska verksamheten och fokuserar på att genom till exempel teatrala metoder åskådliggöra delar ur historien som kan vara svåra att förmedla på något annat sätt. I levandegörande ligger fokuset på upplevelsen.

Lotten Gustafsson har skrivit en avhandling i etnologi om Medeltidsveckan i Visby

som heter *Den förtrollade zonen*. Hon skriver: "För att förstå medeltidsveckans historie- och kulturarvsskapande intresserar jag mig följaktligen inte bara för vad som gestaltas utan också, och kanske i första hand, för hur detta sker." (Gustafsson 2002, sid 23) Texten handlar således till stor del om de sociala bitarna inom evenemanget och fokuserar framförallt på leken som en modern ritual och hur det kommer till uttryck på Gotland under en vecka i augusti.

Konsten att lära och viljan att uppleva: historiebruk och upplevelsepedagogik vid Foteviken, Medeltidsveckan och Jamtli är en textsamling där olika författare beskriver sina tankar kring lärande, historia och levandegörande. Texterna fokuserar mycket på den pedagogiska aspekten och framförallt på barnpedagogik men även vuxnas lek och lärande tas upp. Problematiken kring autenticiteten tas upp i de olika kapitlen om respektive plats som behandlas (Folkesson, Aronsson & Sandström, (2002).

När det gäller Foteviken är det Bodil Petersson som skriver om autenticiteten och det hon framförallt gör är att kritisera arbetet kring Foteviken, platsen den ligger på och andra beslut kring miljön (Aronsson, P., Sandström, E., Folkesson, Å. & Magnusson, Å. 2002, sid 34f).

Erika Larsson som i samma antologi skriver om Medeltidsveckan är betydligt ödmjukare och tar upp en av programpunkterna under Medeltidsveckan, Munkbollen, som exempel på hur något kan bli autentiskt trots att det inte var intentionen.

De glada gossar som varje år utklädda till munkar spelar fotboll i Nordergravar arbetar inte med ett traditionellt musealt autenticitetsbegrepp för att bli korrekt medeltida, men lyckas trots det – eller kanske just därför - erbjuda publiken ett evenemang som har stora likheter med en medeltida karneval. Glada och lätt berusade människor profanerar det heliga och skämtar rått med överhet och sexualitet helt enligt medeltida karnevalisk tradition.

(Aronsson, P., Sandström, E., Folkesson, Å. & Magnusson, Å. 2002, sid 102).

Autenticiteten på Jamtli Historieland, ett friluftsmuseum som på sommaren befolkas av aktörer som gestaltar personer som en gång bott på gårdarna, behandlas också av Erika Larsson. I Larssons text handlar det framförallt om svårigheterna att kombinera de olika mål och riktlinjer som Jamtli satt upp för sin verksamhet med autenticitet. Jamtli beskriver hur de vill förmedla historien på ett underhållande sätt men att det inte får bli en falsk bild, inte en "bullerby-känsla". De frågar sig hur en bär sig åt för att visa upp en autentisk bild av historien när besökaren helst ska skratta sig genom miljöerna (Aronsson, Sandström, Folkesson & Magnusso. 2002, sid 113).

1.5.4 Rekonstruktion och historiska dräkter

Min studie tangerar de nämnda områdena, men någon litteratur som beskriver autenticitet i förhållande till rekonstruerade kläder har jag inom ramen för den här studien inte hittat. Det finns således en kunskapslucka där problematiken kring autenticiteten och förmedlandet av vår historia inte diskuteras i samband med de dräkter som oftast också syns på de platser som behandlas. Den text som kommer närmast det här är Adam Normans uppsats *Klädda pedagoger* där han valt att inrikta sig på museipedagogers bruk av historiska dräkter. Norman tar upp Bodil Peterssons avhandling, som jag redan nämnt, och frågar sig varför hon i sin studie valt att bortse från de textila rekonstruktionerna och sedan inte förklarar varför (Norman, 2011, sid 10).

Fokus i tidigare forskning har alltså legat på autenticitet i förhållande till byggnader och miljöer i stort och inte i dräktrekonstruktioner. Detta trots att dräkterna ingår om en miljö strävar efter autenticitet och de brottas troligen med liknande problemformuleringar. Byggnader och miljöers autenticitet kan påverkas av vilka klädesplagg människorna som befolkar miljöerna har på sig. Eftersom det inte finns mycket skrivet om just det fyller också min studie en kunskapslucka. Den föreliggande studien avser alltså belysa de tankar som dräktrekonstruerande slöjdare har kring ett begrepp vars betydelse tangerar den redan nämnda autenticitetsproblematiken.

1.6 Metod

Det var mitt medlemskap i facebook-gruppen *Vi som syr medeltidskläder* som gjorde att jag började intressera mig för vad begreppet HK innebar. När intresset sedan blev en studie valde jag att inleda den med ett inlägg i gruppens flöde, en redovisning av vad inlägget innehöll redogörs för i avsnitt 2. Via inlägget uppstod en kontakt med nio informanter som genom halvstrukturerade mail-intervjuer svarade på frågor kopplade till HK. När min närvaro i gruppen genom mitt inlägg blivit känd studerades de inlägg och konversationer där HK nämndes och fältanteckningar fördes.

För att kunna sätta HK i ett vidare sammanhang har jag också velat ställa de definitioner som dykt upp mot de definitioner som finns av begrepp som används inom andra, liknande områden. För att kunna göra detta har en del av studien inneburit litteraturstudier.

1.6.1 Netnografi

Eftersom den här studien utgår från vad som skrivs om HK på nätet har jag valt att använda netnografiska metoder och problemformuleringar som stöd. Netnografi, etnografi på nätet, är ett relativt nytt forskningsområde och det finns i nuläget en bok om netnografi utgiven på svenska: *Netnografi: etnografiska undersökningar på nätet* av Robert Kozinets. Kozinets förklarar en netnografisk undersökning som “fältarbete på nätet”, den här studien kan alltså kallas en deltagande-observation på nätet (Kozinets 2011, sid 89).

Kozinets menar att netnografiska undersökningar görs av såkallade “nätgemenskaper”:

Sociala ansamlingar som uppstår genom nätet när tillräckligt många människor för offentliga diskussioner tillräckligt länge, med tillräckligt mänskliga känslor, för att spinna en väv av personliga relationer i cyberrymden.

(Howard Rheingolds 1993 i Kozinets 2011, sid 19-20).

I Robert Kozinets bok *Netnografi* som är den jag framförallt använt mig av i den här studien beskriver Kozinets flera olika perspektiv på frågan om den som studerar en nätgemenskap måste göra sig känd innan hen börjar studien eller inte. Det finns de som menar att det är att föredra att helt och hållet vara anonym, att aldrig göra sig känd hos dem en studerar eftersom den vetskapen hos den studerade nätgemenskapen alltid kommer färga de konversationer de för. Så för att inte riskera att få ett färgat resultat är det därför att föredra att ”lurka” och samla in data som sedan analyseras. Kozinets menar dock att en sådan undersökning aldrig blir en god etnografisk undersökning eftersom forskaren då inte behöver stöta, gräma sig över, skämmas över, leva med de data som samlas in. För att en netnografisk undersökning ska bli högkvalitativ måste, enligt Kozinets, forskaren göra sig känd och diskutera de olika aspekterna av sina frågeställningar med de informanter som dyker upp, utan det kan förståelsen endast bli ytlig (Kozinets 2011, sid 107ff).

I den här studien valde jag alltså att göra mig känd för gruppen som skulle studeras och sedan diskutera frågor med ett antal informanter för att möjliggöra en djupare förståelse för begreppet.

1.6.2 Analysmetod

Analysen i den här studien utgår helt och hållet från mina subjektiva tolkningar vilket gör det till en såkallad hermeneutisk analysmetod. I hermeneutik är tolkningen det centrala vilket den också är i den här studien (www.ne.se). Jag har närmat mig materialet förutsättningslöst och först letat efter de uppenbara, manifesta budskapen för

att sedan ägna mig åt att titta efter det som står mellan raderna, de latenta budskapen (Esaïasson 2007, sid 250).

1.7 Material

Studiens diskussioner och resultat utgår i första hand från vad som sagts i de mail-intervjuer som genomförts med mina nio informanter. Mina informanter befinner sig längs hela skalan när det gäller erfarenhet och kunnande. Ett par är nybörjare både inom hobbyn och i gruppen medan andra varit med länge. De tankar som dykt upp hos mina informanter kompletteras och problematiseras med mina egna upplevelser från konversationerna i form av fältanteckningar.

Intervjuerna började via ett inlägg jag gjorde i facebook-gruppen *Vi som syr medeltidskläder* där ett antal informanter svarade på tre frågor om HK. Tre av dem svarade via den privata meddelande-funktionen på facebook och de andra sex svarade i inlägget. Resten av frågorna ställdes via den privata meddelande-funktionen där det utvecklades till halvstrukturerade intervjuer.

Samtidigt som mail-intervjuerna genomfördes följde jag gruppens flöde för att se när och hur HK användes. Den period som studerades är på ett ungefär 1 februari - 30 april. Via facebook-gruppens sökfunktion där specifika konversationer kan sökas upp räknade jag ut att under den här perioden nämndes HK i genomsnitt 2,3 gånger per dag. Utifrån vad som hände i gruppen förde jag anteckningar över vad jag upplevde hända och dessa fältanteckningar utgör den andra delen av mitt material. I fältanteckningarna ingår anonymiserade citat från gruppens flöde som varit intressanta för studiens diskussioner.

Informanterna i den här studien är anonyma när det gäller namn och könstillhörighet. Det valet gjordes eftersom ämnet berör en del känsliga meningsskiljaktigheter inom ämnet.

1.7.1 Kompletterande material

Dokumentärfilmen *7 dagar* handlar om Medeltidsveckan i Visby där olika personer som alla hyllar och vurmar för evenemanget Medeltidsveckan i Visby på Gotland porträtteras. De har alla olika ingångar till Medeltidsveckan och deras gemensamma nämnare är deras beskrivning av känslan att vara där. Den här dokumentärfilmen ingår i mitt empiriska material eftersom det är till det här evenemanget och andra liknande evenemang som de allra flesta som diskuterar begreppet HK i facebook-gruppen *Vi som syr medeltidskläder* ämnar bege sig. Jag tittade igenom filmen flera gånger och

sållade fram de citat som handlade om eller gick att koppla till autenticitet. Dessa citat fanns med vid sidan av det övriga materialet och användes som stöd och komplement till det jag hittat i den övriga studien.

Av de studier som ingått i litteraturstudierna så har Lotten Gustafssons avhandling *Den förtrollade zonen* kunnat ingå som empiriskt material då hon är den enda som använder sig av begreppet historiskt korrekt.

1.8 Teoretisk ansats

1.8.1 Rekonstruktionsteori

Bodil Petersson har skrivit mycket om hur hon ser på autenticiteten inom arkeologiskt återskapande och det är framförallt följande definition som jag valt att använda mig av i förhållande till vad HK visat sig innebära i den här studien:

“Rekonstruktion, på svenska återskapande, ska inte uppfattas bokstavligt. Rekonstruktion är skapande tolkning utifrån samtidens värderingar”

(Petersson 2003, sid 369).

Bodil Petersson beskriver också re-enactment (återskapande) som ”det bästa sättet att nå historiska insikter” (Collingwood 1993 i Petersson 2003, sid 13). Även Annika Larsson poängterar hur viktigt det praktiska kunnandet är för att förstå arkeologiska fynd, att det endast är genom att rekonstruera slöjdade föremål som relevanta förutsättningar upptäcks (Larsson 2007, sid 70). Som exempel tar Larsson upp dateringen av Gerumsmanteln. Gerumsmanteln daterades först utifrån kringliggande stoff, men när personer (inklusive Larsson själv) och utifrån sina egna kunskaper om vävtekniker menade att manteln bör vara daterad senare än den först blev, vilket också visade sig stämma (Larsson 2007, sid 25ff). Larssons uppfattning kring hur viktigt det är med det praktiska kunnandet för att förstå arkeologiska fynd liknar de ingångar som många personer har som börjar med historisk slöjd, att de vill förstå genom att göra.

Vidare beskriver Petersson att det finns en motsättning inom rekonstruktion som ligger mellan två olika kunskapsideal, det naturvetenskapliga och det humanistiska. Det naturvetenskapliga förhållningssättet syns i de som fokuserar på metoder och experiment med syftet att nå kunskap om de tekniska sidorna av historien. Medan det humanistiska förhållningssättet handlar om att sätta sig in i människors livsvillkor i förfluten tid (Petersson 2003, sid 234f). I historisk slöjd märks den här motsättningen, vilket gör det relevant för den här studien.

1.8.2 Kulturvårdsteori

De kulturvårdsteorier som använts i den här studien är till att börja med arkitekten Eugène Viollet-le-Duc's stilenhetliga teorier om rekonstruktion med objektets tänkta potential i fokus (Jokilehto 2002, sid 151). Den stilenhetliga tanken att visa upp fyndets tänkta potential går också igen i rekonstruktionerna eftersom slöjdarna inte rekonstruerar ett fyndfragment utan en hel dräkt som inte finns bevarad (Bedoire 2013, sid 108). I Viollet-le-Duc's teorier handlar valet av åtgärder om den faktiska byggnaden, fyndet eller kvarlevan men tankarna går även att använda på rekonstruktionerna. Den med Viollet-le-Duc samtida konstkritikern John Ruskins teorier står som motpol till det stilenhetliga och i rekonstruktion-argumentationer syns även de ideal han företräder. Ruskin menar att inga åtgärder på fynd går att försvara, då tidens tand är en del av dess historia. En ruin är som mest autentisk när alla förändringar som gjorts syns och när den får fortsätta förfalla (Bedoire 2013, sid 127ff).

Vikten av att påpeka att alla rekonstruktioner är tolkningar är ett annat perspektiv som varit väsentlig i den här studien. Muñoz Viñas menar att de senaste tjugo åren har det han kallar informationskonservering (informational conservation) blivit allt vanligare. Informationskonservering innebär att hitta kontexten till ett föremål och då utgör ofta avbildningar och rekonstruktioner åtgärderna snarare än fysiska förändringar av ett föremål (Muñoz Viñas 2005, sida 25 samt föreläsning Ola Wetterberg, 2013-09-02). Det här sättet att se på det historiska material som finns att tillgå är högst relevant för den här studien eftersom rekonstruktioner ingår i informations-konservering. När en rekonstruktion av ett fynd ska göras för att informera om ett föremål ligger fokuset på att hitta en kontext som kan motivera de val som görs inför en rekonstruktion.

1.8.3 Den vetenskapliga leken

Ovan nämndes de olika vetenskapliga kunskapsideal som enligt Petersson finns inom rekonstruktion. Ytterligare en aspekt på rekonstruktioner är att det är en vetenskapligt grundad lek, som Gustav Trotzig skrivit om och som Petersson tar upp i sin avhandling (Petersson 2003, sid 280).

Leken som fenomen har också Lotten Gustafsson fokuserat på när hon studerat Medeltidsveckan i sin avhandling *Den förtrollade zonen*. Gustafsson beskriver leken som en modern ritual och diskuterar vilka slags regler som finns inom det specifika sociala sammanhang Medeltidsveckan utgör och hur reglerna tar sig uttryck där. Gustafsson skriver till exempel att ”leken tolererar paradoxer och är därför ett

förhållningssätt som låter oss pröva lösningar på annars till synes ouplösliga problem” (Gustafsson 2002, sid 27). För att leken ska vara möjlig som experimentfält krävs dock att lekens deltagare kommunicerar på samma sätt så att förståelsen för lekens regler bottnar hos de som önskar vara med. När en sådan överenskommelse ska göras kan det uppstå problem men lekens natur gör att också saker som egentligen är varandras motsatser kan samsas under samma ram (Gustafsson 2002, sid 26f). Det finns också en risk att överenskommelsen urartar i ett alltför strikt ramverk, och då brister leken (Gustafsson 2002, sid 28).

Jag kommer i den här studien reflektera över om och i så fall hur närvarande leken är i området historisk slöjd där begreppet HK används.

1.9 Begrepp

Här följer ett antal begrepp som alla används inom de ovan nämnda områden som är snarlika dräktrekonstruktion och historisk slöjd. I de texter jag läst för denna studie har ordvalet *historiskt korrekt* bara dykt upp i Lotten Gustafssons avhandling om Medeltidsveckan, de andra har använt sig av andra begrepp som redovisas nedan. Beskrivningarna anger vilken definition begreppen har i den här studien.

Historiskt korrekt (HK) - Begreppet följande studie ämnar undersöka och diskutera. Används dagligen i facebook-gruppen jag utgått från och förkortas ofta HK. I den här studien används näst intill uteslutande förkortningen.

Autentiskt/Autenticitet - Det finns många synpunkter kring vad autenticitet egentligen innebär. Det finns en uttalad kritik mot begreppet samtidigt som det används flitigt. Betydelsen som går att hitta i National Encyklopedin är följande:

Autentisk - av grek. authentikos 'tillförlitlig; som stöder sig på bevisliga grunder. (www.ne.se)

Bodil Petersson beskriver autenticitet på följande sätt:

Autenticitet – ursprunglig, äkta, tillförlitlig, original
(Petersson 2003, sid 247)

I den här studien kommer de olika betydelseerna av autenticitet relateras till det studerade begreppet: HK.

Rekonstruktion – att återuppleva en historisk händelse (Petersson 2003, sid 12).

det att rekonstruera visst händelseförlopp eller tidigare stadium; ombildning, återuppbyggnad, (...)

(www.ne.se).

I den här studien används begreppet i ordet dräktrekonstruktion och syftar till den slöjd som utgår från historiska fynd och ämnar åstadkomma ett plagg gjort i nutid som är så lik fyndet som möjligt.

Historisk Slöjd - Det här är mitt eget ordval, som jag hittills inte funnit någon annanstans. I den här studien står det för den sortens slöjd som grundar sig i fynd och utifrån det handlar om att lära sig slöjdtekniker, ofta från grunden. Kunskapen används sedan för att i största möjliga utsträckning göra en trovärdig tolkning av faktiska fynd och bildmaterial.

Re-enactment (på svenska, återskapande) -

innebär ett försök att för nöjes, utbildnings och i viss mån även forsknings skull, återskapa en del av en historisk händelse /.../ eller en historisk period /.../ så troget originalet som möjligt”.

(www.wikipedia.org)

Tidsenligt/Tidstypiskt - Det här uttrycket används ofta som komplement eller synonym till autentiskt och framförallt när det pratas om mer specifika detaljer.

1.10 Etiska frågeställningar

Facebook-gruppen *Vi som syr medeltidskläder* en sluten facebook-grupp, alltså syns inte deras konversationer för andra än godkända medlemmar, vilket gör att jag på ett eller annat sätt behövde göra mig känd för att försvara studien ur ett etiskt perspektiv. Då mitt deltagande i den här gruppen fram tills nu varit obetydligt så beslöt jag att börja med att göra ett inlägg där jag ställde några frågor om HK. Min initiala förhoppning var att mitt inlägg skulle leda till en diskussion jag sedan kunde analysera. Det jag inte räknat med var det faktum att inlägg i facebook-flöden försvinner oerhört snabbt. Mitt inlägg hamnade snabbt långt ner i flödet vilket gjorde att det inte blev någon längre diskussion. Istället valde jag att fördjupa kontakten med de personer som svarat. De blev mina informanter som jag sedan kunde intervjua genom funktionen för privata meddelanden på facebook. Det visade sig att de här informanterna kunde ge mig den bredd på tankar och argument kring begreppet HK och dess användande som jag behövde för att kunna genomföra min studie.

Efter mitt inlägg i gruppen visste de medlemmar som hunnit se det att jag genomförde en studie och de som inte sett det skulle kunna ha möjlighet att hitta det eftersom alla inlägg som inte aktivt tas bort finns i gruppens arkiv. Då började jag studera de konversationer där HK nämndes för att få en uppfattning om hur begreppet användes.

1.11 Källmaterial och källkritik

Mitt personliga, subjektiva perspektiv i den här studien är av stor betydelse för resultatet. Det är mina tolkningar av mail-intervjuerna och vad som skrivits i konversationerna som lett fram till resultatet. Som jag nämnt ovan så har min egen inställning till begreppet HK varit långt ifrån oproblematiskt, vilket naturligtvis kan ha påverkat vad i mina informanternas svar jag valt att lyfta fram. Det här är jag väl medveten om och har i mina analyser hela tiden försökt att ta ett steg tillbaka och ifrågasätta varför jag drar de slutsatser jag gör.

Litteraturen - Då de områden som tangerar mitt intresseområde är oerhört omfattande har tidsramen gjort att vissa aspekter inte kunnat belysas. Det hade till exempel kunnat vara önskvärt att djupare beskrivning av re-enactment ingått i studien. Då vidden av de för den här studien tangerande områdena är så stor betyder det att viktiga perspektiv kan ha förbisetts.

Metoden – Eftersom studien är genomförd på nätet och intervjuerna är gjorda över mail innebär det att möjligheten att observera saker som omgivning, kroppspråk och pauser uteblivit. Den här etnografiska undersökningen på nätet har således istället inneburit studiet av skriven text. Den skrivna texten kan ses som mer genomtänkt och mer definitiv än de svar som en vanlig intervju innebär. Men samtidigt är den också mer spontan än annan skriven text till exempel text som är avsedd att publiceras i något sammanhang, som insändare eller tidningarartiklar.

Material – I den här studien har jag valt att enbart studera **en** nätgemenskap. Det kan följaktligen innebära att de åsikter och tankar som kommer fram i den här studien är något snäva då alla nio informanter är aktiva i samma sammanhang.

1.11 Disposition

Följande avsnitt omfattar studiens resultat och diskussion som presenteras tillsammans. Valet av disposition föll på det här alternativet eftersom det i den här typen av studier är svårt att presentera resultatet utan en direkt diskussion.

2. Vad är HK?

Informanterna till den här studien är de som svarade på mitt inlägg i Facebook-gruppen *Vi som syr medeltidskläder*. Det visade sig bli slöjdare som befann sig på hela skalan vad gäller kunskap och erfarenhet. Från nybörjare som gått med i gruppen för att de var nyfikna på medeltida kläder till de som hållt på med dräktrekonstruktion i många, många år. Den här variationen på bakgrund hos informanterna speglar till viss del av sig i vad de har att säga om begreppet HK, men det finns också delar som stämmer mer överens med varandra än jag inledningsvis hade trott.

De frågor jag ställde i första inlägget var:

Vad innebär HK för er?

Finns det olika nivåer av HK?

Hur blir ett plagg 100% HK?

Efter den första kontakten bad jag informanterna utveckla och fördjupa sina svar genom bland annat följande frågor:

Har du något exempel på något tillfälle eller något specifikt plagg som väckte tankar kring HK för dig?

Skulle du kunna beskriva hur du gör när du ska ta reda på om något är HK?

Hur viktigt är det att sträva efter HK? Om det är viktigt, i vilka sammanhang är det i så fall?

Avslutningsvis undrar jag också över din ingång i det här intresset, hur kom det sig att du började intressera dig för historiska rekonstruktioner?

Informanternas svar har sedan tematiserats och bearbetats så att mönster kunnat urskiljas. Funna mönster har sedan ställts mot de fältanteckningar som gjorts under den netnografiska fältobservationen. Dessa mönster har varit komplexa, motsägelsefulla och intressanta och ligger till grund för den analys studiens resultat bygger på och den avsnittsindelning som följer nedan.

2.1 Finns 100% HK?

100% HK är en formulering som används med jämna mellanrum i gruppens diskussioner. När jag läste de här formuleringarna blev jag nyfiken på vad det kunde innebära för de som använde det. Mina informanter fick därför alla frågan hur ett plagg blir 100% HK, och svaren visar att de inte är helt överens om huruvida 100% HK finns eller inte. Ett par informanter menar att det finns något som är 100% HK. En av dem berättar också att hen har flera plagg som är 100% HK men lägger samtidigt in en passus om att de plaggen åtminstone är så nära HK det går att komma.

Resten av informanterna är mer tveksamma till att det skulle finnas något som är 100% HK och anledningarna till att det inte finns är flera. Ett exempel är det enkla faktum att de plagg vi åstadkommer görs nu och inte då; vi kan idag aldrig veta allt som behövs för att kunna åstadkomma något som är som det var då, till 100%. En annan del som inte kan bli 100% HK enligt mina informanter är materialet. Vi kan idag inte få tag på samma sorts fibrer som fanns då eftersom både djur och växter har förändrats sen dess. En tredje aspekt som kritiserar handlar om vår egen attityd; eftersom vi inte lever då kan vi inte veta exakt hur till exempel detaljerna sett ut och framförallt, vad de betydde.

Samtidigt som 100% HK används i facebook-gruppens diskussioner som att det finns, ofta uttryckt ”det här är inte 100% HK, men...”, kritiserar i princip alla informanter formuleringen direkt och menar att det inte går att uppnå.

Autenticitet

Begreppet autenticitet, som används frekvent inom de för studien närliggande områdena kan på många sätt jämföras det med mina informanternas tankar kring HK.

Den kritik som finns kring begreppet autenticitet ifrågasätter, precis som informanterna ifrågasätter 100% HK, huruvida det alls går att få något helt autentiskt. Den kritiken finns i alla de områden som ingår i den här studien. Historiska byggnader har exempelvis alltid funnits över en viss tidsperiod och då kan en fråga sig exakt när under den perioden byggnaden var helt autentisk. Var det när den byggdes eller när den använts i hundra år och genom det också förändrats på ett flertal olika sätt? På 1800-talet menade arkitekten Viollet-de-Luc att byggnader bör uppföras till dess sanna potential. Det kunde innebära att byggnaden skulle få ett utseende som de troligtvis aldrig haft, men som Viollet-de-Luc menade att den ursprungliga arkitekten hade velat att byggnaden skulle ha (Bedoire 2013, sid 107ff). Den med Viollet-de-Luc samtida konsthistorikern John Ruskin menade istället att vi inte bör göra någonting med en historisk byggnad, då den med sitt förfall berättar en historia som försvinner om den rekonstrueras (Bedoire 2013, sid 127ff). Enligt Ruskin är det endast när spåren från

åren som gått syns och berättar byggnadens historia som byggnaden är autentisk.

Bodil Petersson diskuterar ett mer nutida exempel: Eketorps fornborg. Petersson liknar den diskussion som fördes kring arbetet som slående lik den diskussion som fördes på 1800-talet av personer som Viollet-de-Luc och Ruskin. Eketorps Fornborg befinner sig på rätt plats, är byggd med tidstypiska material och metoder samt används under perioder på det sätt vi tror att den användes. Men det ifrågasattes huruvida det utseende rekonstruktionen fick ger en rättvis bild av hur den sett ut eftersom den under sin aktiva period haft åtminstone tre olika bebyggelsefaser, då borgens sett ut på tre helt olika sätt (www.eketorp.se). Vilken av de tre faserna skulle rekonstrueras?

Petersson jämför den rekonstruerade borgens autenticitet med en annan fornborg på Öland, Ismanstorps fornborg, som idag är en ruin. Ruinen består av de stenar som borgens ursprungligen byggts av men nu i ett skick där tidens tand satt tydliga spår. Vilken av de två borgarna, den rekonstruerade Eketorps fornborg eller ruinen Ismanstorps fornborg, är mest autentisk? (Petersson 2003, sid 213).

Trots kritiken används begreppet autenticitet ofta som att det finns en sanning, en total autenticitet. Särskilt används det så när det kommer till att diskutera och kritisera en miljö eller rekonstruktion som redan är gjord. När Petersson beskriver Fotevikens vikingareservat menar hon att det endast är historien och berättelsen bakom rekonstruktionen som är helt autentisk. Hon kritiserar autenticiteten i platsen då det ligger geografiskt fel och är en gammal soptipp, i byggnadsrekonstruktionerna då det syns svart plast på taken och i att de använt elektriska verktyg när de byggt upp platsen. Petersson diskuterar alltså huruvida det går att vara autentisk samtidigt som hon använder begreppet som att det finns något som är helt autentiskt (Folkesson, Aronsson & Sandström 2002, sid 34f). Även studenten Malin Pehrsson kritiserar begreppet men skriver samtidigt att det skulle ta tid att bygga en helt autentisk by med medeltida metoder, vilket indikerar att hon ändå tänker sig att det finns något som är totalt autentiskt (Pehrsson 2012).

Här är således användningen och användarnas definitioner av begreppen lika; de kritiseras, men används ändå som att det finns en sanning. Min tolkning av Peterssons resonemang är att det som kan betraktas som mest autentiskt ligger någonstans mitt emellan hennes exempel med Eketorps fornborg och Ismanstorps fornborg. Genom att se både hur det kan ha sett ut och hur det ser ut idag kan en betraktare få en så sann känsla av autenticitet som det över huvudtaget är möjligt.

2.2 Vad, eller vem, avgör vad som är HK?

På frågan om vem som avgör vad som är HK spretade informanternas svar, dock är nästan alla överens om att det inte är en specifik person som avgör vad som är HK. Informanternas svar ger istället ett fokus på att det är den diffusa "allmänt vedertagna kunskapen" som avgör om något är HK eller inte:

...den samlade kunskaper hos forskare och personer med stort kunnande inom hobbyn tycker jag. De som verkligen kan sin sak. Den samlade kunskapen hos de som kan mest egentligen

(Informant 1)

En annan informant påpekar att nivån på vad som anses vara HK är lite olika beroende på i vilket sammanhang du befinner dig:

För mig är HK ett väldigt flytande begrepp, vilket innebär att jag med lugnet i behåll noterar att olika sammanslutningar av människor har helt olika begrepp av vad som är HK. När jag får information om HK från någon vill jag därför gärna ha reda på vad personen i fråga har för bakgrund, eftersom det avgör var den personens HK står i förhållande till mitt eget HK

(Informant 9)

Även informant 4 beskriver olika sammanhang där nivåerna för vad som anses vara HK är lite olika. En nivå är att det ska se rätt ut på "armlängds avstånd" och en annan är att plaggen ska vara "ett ärligt försök till medeltid". I sammanhang som till exempel hantverks-tävlingar, som anordnas inom olika re-enactment-föreningar, bedöms tävlingsbidragen bland annat utifrån vilken grad av HK föremålet har, berättar den här informanten. I de sammanhangen finns det en specifik person som avgör vad som är HK, men det är också enda exemplet.

Olika nivåer av HK

De andra informanterna är mer inne på att det är andra aspekter som avgör vad som är HK. Alla informanter svarade att det finns flera olika nivåer av HK på min något ledande fråga "Finns det olika nivåer av HK?". Informant 4 beskriver de här olika nivåerna som en stigande skala från *Känns HK*, *Delvis HK*, *HK* till *Rekonstruktion*. En rekonstruktion innebär den högsta nivån av HK, en kopia av ett faktiskt fynd. Plagg som når upp till de andra nivåerna är också HK, mer eller mindre.

Ett plagg som delvis HK är en annan informant också inne på; en del av ett plagg kan vara HK samtidigt som någon annan del inte är det:

Jag kan tycka att en klänning är HK fast jag vet att den inte är handvävd, men jag vet att tråden inte är handspunnen- alltså skulle den kunna vara mer HK.

(Informant 1)

HK kan också ses som ett relativt begrepp som utgår från den enskilda slöjdarens kunskaper. De informanter som har några år bakom sig i hobbyn beskriver sina första plagg som långt ifrån HK med deras nuvarande kunskaper mätt samt att de om ett antal år troligtvis kommer tycka likadant om de plagg de färdigställer nu. Nybörjare inom hobbyn lägger ofta ner stor energi och möda på något som för dem då känns helt HK men som efter några år degraderas från den positionen eftersom de lärt sig mer om vad som anses vara HK. Flera informanter tar också upp att vad som ingår i HK förändras med hur kunskapen i stort ser ut och utvecklas.

Källorna

Flera av informanterna kommer i sina svar in på källorna bakom slöjdandet när jag frågade om vad som avgör om något är HK. En informant menade till exempel att eftersom det finns källor, framförallt i de fall det finns fynd att utgå ifrån, innebär det också att det finns ett facit (Informant 7) Den här informanten poängterar att det inte finns en specifik person som bestämmer vad som är HK .

Det är också källorna som dyker upp när informanterna bads beskriva hur de gick tillväga när de skulle ta reda på vad som var HK. De hade många exempel på tillvägagångssätt: Gå till museum och deras arkiv, bläddra i databaser, böcker, faktiska fynd, bilder från medeltida manuscript, kolla vad auktoriteter inom hobbyn har gjort, lyssna på kunniga personer och följa upp deras källhänvisningar, hänga på forum med likasinnade, fråga forskare, arkeologer och historiker.

I stora drag är det så att de som förklarar att de är nybörjare inom hobbyn beskriver att de tittar på vad andra, auktoriteterna, inom hobbyn redan gjort och kollar upp deras källor. De som har fler år bakom sig inom hobbyn beskriver i första hand olika slags källor som kunskapskälla, i andra hand kommer likasinnade.

2.3 HK som *ideal*

För mig är HK ett ideal. En strävan efter att komma närmre historien genom att försöka härma och kopiera de tekniker och plagg som en gång har funnits.

(Informant 2)

Flera av informanterna menar att HK är ett ideal som de strävar efter. Idealet är här en idé om en perfekt rekonstruktion som enligt de här informanterna är svårt eller till och med omöjligt att faktiskt uppnå. Strävandet efter idealet är trots svårigheterna att uppnå positivt betonat för de flesta av mina informanter. Insikten om att det alltid finns mer att lära ser de som en morot. Det ingår att efter en tid inse att de tidigare slöjdade alstrena innehåller en mängd fel som upptäcks först då kunskapen ökat.

Tillvägagångssätt

Hur ett plagg blir HK: vad den idealiska historiska slöjden skulle innebära är alla informanter överens om. Svaren som beskriver vad som behövs göras rent praktiskt för att ett plagg ska bli HK har många likheter med varandra men de olika informanterna beskriver det här olika ingående. Den här skillnaden i svaren går att härleda till den kunskapsbakgrund de uppgett att de haft. De som betraktar sig själva som nybörjare beskriver tillvägagångssättet mer svepande än de mer erfarna. Nedan följer exempel på hur informanter med olika erfarenhet beskriver hur ett plagg blir HK. De två första är från mer erfarna informanter som föreställer mer ingående beskrivningar:

Den dag jag kan anse mig ha gjort ett helt HK plagg så innebär det följande: Att jag har ett handvävt tyg i rätt kvalité där garnet är handspunnet, med en för tiden acceptabel spinningsmetod. Att eventuell färg ska vara av samma slag som användes under den aktuella perioden. Att mönstret jag valt passar till tiden och den region jag valt att gestalta. Att valet av tyg och färg skall passa med valet av plagg. Alltså inte grå vadmal till en hovdräkt och inte siden till en vikingasärk. Att sömnaden skall vara utförd för hand med en sömnadsmetod som var aktuell under perioden och med handspunnen tråd av rätt material och tjocklek. Att eventuella dekorationer skall vara tillverkade efter tidens material och snitt samt vara placerade så att de stämmer överens med samtida källor.

(Informant 8)

Följande informant fokuserar precis som föregående på att ett HK-plagg måste göras från grunden, men tar också upp hur viktig hantverks-skickligheten är för att det ska bli så HK som möjligt:

...historiskt korrekt kräver att till exempel ullen kommer från rätt sorts får och har sorterats, kammats och spunnits på ett tidsenligt sätt, av någon som är skicklig nog. Det måste färgas med för tiden och platsen korrekta färgmedel, vävas på ett för tiden typiskt sätt (återigen av en person som är skicklig i sitt hantverk) och sedan skäras till och sys på ett för tiden vanligt sätt, med rätt sorts verktyg..

(Informant 6)

Följande beskrivning kommer från en av informanterna som beskrivit sig själv som nybörjare och här är uttrycket istället lite mindre exakt:

...sen finns det dom som väver och färgar själva, kanske till och med spinner garnet, eller köper handspunnet av någon annan duktig och sen syr efter faktiska fynd. Då blir det så nära man kan komma HK

(Informant 7)

Beroende på kunskapsnivån har alltså informanterna olika detaljerad uppfattning om vad som ska göras för att sträva efter idealet. Trots den här skillnaden råder det helt klart konsensus i frågan: alla är överens om vad som behövs göras slöjdtekniskt för att uppnå idealet.

Det exakta vs. tolkningen

Alla informanter är dock inte överens om att det är idealet HK faktiskt innebär. En av informanterna menar precis som de andra att idealet handlar om något som är *exakt* och det är att göra allt från grunden slöjdtekniskt. Men det här exakta idealet är enligt den här informanten *inte* HK. Ett HK-plagg är istället: "ett plagg som bygger på flera olika källor, som tillsammans kombinerats på ett trovärdigt sätt" och "gjort i material och tekniker som var allmänna och överensstämmer väl med bevarade plagg och källor" (Informant 5). Den tolkning som ett HK-plagg blir ska ha likheter med de källor slöjdaren utgått ifrån, men behöver inte vara exakt. När en slöjdare bestämmer sig för att göra ett historiskt plagg så kan allt från fiber till färdigt tyg göras exakt, men det ska mycket till för att ett originalplaggs mått stämmer överens med slöjdarens mått och när det avsteget från originalet är gjort har du inte längre något som är exakt, utan en tolkning. Informanten antyder här att den sortens avsteg inte går att komma ifrån och att det är där betydelsen av HK ligger. Eftersom alla på ett eller annat sätt gör

avsteg från det exakta idealet är det inte det HK betyder, utan tolkningen.

Det är den här definitionen som bäst stämmer överens med hur begreppet används i facebook-gruppens konversationer. Det är många som startar inlägg genom att ställa frågan: ”Hur HK är det här?” Ibland efterfrågar troligtvis konversationsstartarna det exakta idealet, men svaren innebär överlag inte en diskussion om vad som är exakt utan hur en tolkning kan göras. Ofta blir det en diskussion där konversationsstartaren ställs inför en mängd olika alternativa källor att förhålla sig till. Så utefter hur HK diskuteras i gruppen är det rimligast att anta att HK innebär den tolkning som görs när ett plagg sätts ihop efter flera olika källor och således inte blir en *exakt* kopia av ett fynd.

För de av facebook-gruppens medlemmar som startar konversationer genom att fråga hur HK något är verkar det vara viktigt att hitta en historisk kontext för det plagg de vill sy. I diskussionerna dyker ofta många olika sorters källor upp, manuscript, kyrkomålningar, statyer och uppritningar av fynd är bara några exempel. Viljan att hitta ett sammanhang för sitt tänkta plagg lyser igenom i många av diskussionerna.

Muñoz Viñas beskriver att informationskonservering blivit allt vanligare de senaste tjugo åren (Muñoz Viñas 2005, sid 25). Det här sättet att visa upp historiska fynd, genom att röra originalfyndet så lite som möjligt och istället förmedla vilken slags kontext de tror att det befunnit sig i med rekonstruktioner och information, har troligtvis påverkat de här slöjdarnas sätt att ta sig an det här intresset. Fynden är viktiga och ska definitivt inte förändras i enlighet med Ruskins teorier om att ruinen besitter mest autenticitet. Plaggen som slöjdarna åstadkommer är dock oftast inte en exakt kopia av ett originalfynd utan en tolkning av hur det kan ha sett ut baserat på fyndet tillsammans med andra källor. Det tillvägagångssättet går att koppla till Viollet-le-Duc's stilenhetliga teorier. Det är dock tillsammans som plaggen ger den mest fulländade helheten på samma sätt som autenticiteten hos den rekonstruerade fornborgen Eketorp får en viktig dimension när den presenteras tillsammans med fornborgsruinen Ismantorp.

3. Det lekfulla allvaret

Följande avsnitt innehåller de delar av studien som handlar om lekens olika former i det här sammanhanget och hur det tar sig uttryck. Det innebär dels de positiva delar av leken, den som innebär glädje, fantasi och välkomnande, dels om de regler som lekar måste innehålla för att fungera men också vad som händer när reglerna blir för stränga.

3.1 Tidsmaskinen och känslan

Tidsmaskinen

Jag brukar tänka: om jag skulle hamna i en tidsmaskin nu, skulle människorna 1385 på hösten i Hamburg, tycka att jag passade in eller skulle de se mig som en rymdvarelse? Jag vill passa in och där ligger min måttstock.

(Informant 1)

Flera av mina informanter använder tidsmaskinen eller tidsresor som metafor eller förklaring för vilket mål de har med sitt slöjdande. Tanken att transporteras tillbaka till den period som de intresserar sig för och på vilken deras personliga återskapande fokuserar är en drivkraft och en inre målbild. En informant föreställer sig möjligheten att finnas i den aktuella tiden utan att någon skulle reagerat på det och ett par andra väljer formuleringar som att passa in och inte sticka ut. Det förklarar deras mål med det historiska slöjdandet och vad HK innebär.

Tidsresan används också av informanterna som en förklaring till vilka svårigheter det finns i de tolkningar som det historiska slöjdandet innebär. Informant 9 menar till exempel att det endast är genom att resa tillbaka som vi kan få reda på allt, resten är tolkningar.

Informant 5 beskriver problemet genom att jämföra med våra egna, nutida värderingar i olika klädesplagg:

Så om vi åkt tillbaka är jag säker på att en del passat in bra... mest det att man kanske inte hade fattat att man är i fel sammanhang... typ underkläder i mataffären och pälskappa på stranden. För varför är det egentligen okay att gå i bikini på stranden, men inte i matbutiken? Varför får jag, och det här är

jävligt personligt, ha mina svarta mjukisbyxor när jag är ute och går men inte mina blåvitrutiga, utan att det påpekas att de är pyjamasbyxor...

(Informant 5)

I dagsläget skulle vi reagera på den person som kommer gående på stan med blåvitrutiga flanellbyxor, eftersom vi kodar dem som pyjamasbyxor. De ska bäras i hemmet och inte på stan. På samma sätt skulle vi kanske komma gåendes med kläder som inte skulle passa in i ett visst sammanhang om vi skulle åka tillbaka i tiden. När vi återskapar ett fynd skulle det kanske kunna vara medeltidens pyjamasbyxor och vi skulle inte passa in eftersom vi går runt med dem utanför sängkammaren.

Känslan

En av informanterna nämner inte tidsmaskinen alls utan beskriver istället sitt intresse för den historiska slöjden som en nutida illusion av befinna sig i en medeltida miljö:

Jag gillar känslan av att ha hoppat ner genom kaninhålet. Som alice i underlandet. Fast medeltida.

(Informant 4)

Den här informanten beskriver en känsla och menar att ett plagg kan kännas HK och passa in trots avsteg från det som anses HK. Att plagget är sytt med bomullstråd spelar för den här informanten ingen roll eftersom det inte syns, alltså förstör det inte känslan som till exempel ölburkar eller moderna glasögon gör. Det är viktigt att det visuella är genomtänkt eftersom slöjderna på olika evenemang och sammankomster är varandras miljöer och tillsammans skapar illusionen.

Bodil Petersson tar också upp att det visuella i många fall är det viktigaste för känslan. Det finns delar av rekonstruktioner som inte stör känslan eftersom de inte syns, så som dolda metallstift i väggarna eller i det här fallet, bomullstråd i de maskinsydda sömmarna. Det som stör är enligt enligt Peterssons exempel plastmattor som sticker fram på hustaken och, enligt min informant: moderna glasögon. (Petersson 2003, sid 361, Informant 4)

Fler exempel på tankar kring det visuella finns att tillgå i dokumentärfilmen om Medeltidsveckan: *7 dagar*. Trots att intervjuerna i dokumentärfilmen inte är särskilt djuplodande går det ändå att skönja flera olika sätt att se på autenticitet, även om ingen benämner det så. Ett exempel är Medeltidsveckans generalsekreterare Marie Flemström som intervjuas på innergården till Kapitelhusgården som är en av de medeltidskrogar som uppstår i Visby under Medeltidsveckan, vecka 32. Hon pratar om att hon någon gång skulle vilja vara ledig under Medeltidsveckan så att hon skulle

kunna uppleva den, men trots upptagenheten så förekommer det ändå glimtar av känslan:

Jag var väldigt nöjd ifjol till exempel när jag stod och tittade ut genom det fönstret där (pekar på ett fönster som vätter ut mot kapitelhusgårdens innergård) ut över medeltidsklädda människor här på gården, facklor och eld... ..och man får det här ögonblicket av total medeltid på nåt vis, att man liksom (andas ljudligt ut och gör en gest som indikerar att hon slappnar av)

(7 dagar, dokumentärfilmen om Medeltidsveckan, 00:46:55)

Min tolkning här är att Marie Flemström slappnar av när känslan av total medeltid infunnit sig. Det är helt enkelt det som arrangörerna bakom Medeltidsveckan försöker uppnå: en illusion av total medeltid, ett kaninhål för den historieintresserade moderna människan att hoppa ner genom.

Inom ramarna för evenemang som Medeltidsveckan går det att i viss mån upprätta regler för det visuella, hur saker får se ut på till exempel marknaden. Vad arrangörerna inte kan bestämma över är hur deltagarna ska tänka och uppföra sig (Folkesson, Aronsson & Sandström, 2002, sid 107). Men det går att försöka göra besökarna uppmärksamma på att vi idag beter oss på ett annat sätt än vad vi skulle gjort om vi levt för 700 år sedan. Marknadsdeltagarna blev till exempel ett år uppmanade att stanna upp all handel när den kyrkliga processionen dök upp, och deltagarna i processionen blev uppmanade att "välsigna mera" när de kom till marknadsplatsen (Gustafsson 2002, sida 183). Det här vittnar om arrangörernas försök att åstadkomma den omtalade känslan samt att försöka eliminera så många störmoment som möjligt, i det här fallet: moderna, sekulariserade människor som inte bryr sig om en kyrklig procession.

Även informanterna tar upp att ett modernt tankesätt kan minska graden av HK. En informant menar att även om allt i tillvägagångssättet lyckas, så misslyckas ofta försöket till HK på andra faktorer som redan nämnde tankesätt, eller rörelsemönster, frisyrr eller ansiktsbehåring.

Vi är som regel för påverkade av vår egen tid och har för liten kunskap om dåtiden, eller saknar viljan att uppföra oss och se ut på rätt sätt, för att kunna ge ett helt korrekt intryck.

(Informant 1)

Illusionen kan också störas av den enskilda individens ökande kunskapsnivå. Det

beskrivs i antologin *I kulturarvets fotstjär: nya möjligheter för svensk turism* i samband med att de diskuterar varför så många besöker evenemanget:

Söker man historiens vingslag? Nja, då och då säger sig en del känna dem flaxa runt öronen, men alltmer sällan ju mer de vet om medeltiden. Kunskapen kan förstöra upplevelsen, som för de som omedelbart ser om ett svärd är felkonstruerat och känner att det bryter illusionen av en annan tid.

(Aronsson, K., Frimodig 2003, sid 34)

Insikten om att ens kunskap ökat behöver inte betyda att det inte längre går att uppleva känslan, men ju mer en vet desto större risk är det att en upptäcker detaljer som förstör illusionen.

3.2 Kritik och prestige

Inställningen till den historiska slöjden bland informanterna och då framförallt begreppet HK är inte odelat positiv. Ett par informanter uttrycker i mail-intervjuerna en stor stress inför att försöka vara HK. Informant 8 menar att stressen kommer från att det handlar om ett ouppnåeligt ideal som inte går att nå eftersom det dels är så lätt att tappa bort sig i alla fynd och källor och dels så svårt att rent praktiskt åstadkomma något som är HK. Hen beskriver sin negativa inställning till HK genom att berätta om ett särskilt tillfälle och ett särskilt plagg:

Mitt första egentliga försök till ett HK plagg var när jag gick på Bäckedal /.../ och vi gjorde vadmal. Jag sydde en hätta av denna egenhändigt gjorda vadmal och var mycket nöjd med hur den blev. Brickvävda band, bäverpäls och allt... Sedan kom jag på den roliga idén att lämna in den till en hantverkstävling i den medeltidsförening som jag då var verksam i. Vid inlämningen skulle man presentera sitt bidrag, sätta det i en historisk kontext samt motivera sina val av material och metoder. /.../ Jag insåg då att det inte var möjligt, eftersom jag hade gjort så många kompromisser i mitt val av material och metoder att det inte, med mina dåvarande mått mätt, var ett HK plagg, som jag trodde att de efterfrågade. Jag skrev i alla fall ihop en flummig presentation som handlade om att typen av hätta funnits

sedan vikingatiden, men att jag inte kunde placera just min variant tidigare än 1500-talet, eftersom jag hade spunnit garnet på spinnrock istället för slända. Rapporten var full av liknande utläggningar, men av någon anledning så lyckades domarna förbise alla dessa "fel" och jag vann en fin silverring för mitt hantverk. Där och då bestämde jag mig för att aldrig mer kalla något för HK, eftersom jag insåg att hur man än anstränger sig så kommer det aldrig att bli precis så som det var då.

(Informant 8)

Frustrationen ledde till att den här informanten började kritisera begreppet och föredrar idag att inte diskutera saker med HK som begrepp utan hellre tala om graden av medvetenhet. Om slöjdaren väljer att göra ett avsteg från det som är historiskt korrekt, till exempel att nålbinda med tretrådigt garn trots att den sortens garn blev vanligt först på 1960-talet, så är det acceptabelt om hen är medveten om det (informant 8).

Informant 5 beskriver också en känsla av stress, fast inte i förhållande till sig själv utan om de nybörjare som kommer in i hobbyn. Om nybörjare inte direkt förstår vad som krävs för att vara HK kan det kännas som att det är svårt att komma in i gemenskapen och värmen, men det är inte så det är, menar den här informanten. Gemenskapen är mer välkomnande än nybörjare ibland menar enligt den här informanten och känslan av utanförskap kanske istället beror på den enskilda individens brist på ödmjukhet; om en nybörjare inte visar ödmjukhet inför den som kan mer blir hen inte heller välkomnad. Informanten skulle själva aldrig hävda något med bestämdhet som motsäger en auktoritet i frågor som rör den personens specialområde.

Den här kontroversen som grundar sig i att nybörjare inte känner sig välkomna diskuteras med jämna mellanrum i facebook-gruppen. Då har det bland annat lyfts fram att det finns några få som kan kallas dräktpolis som alltid påpekar felaktigheter. De får sedan stå för hela hobbyn, trots att de inte är så många. Det var troligtvis just en sådan dräktpolis jag själv stötte på under mitt första besök på Medeltidsveckan och det gjorde mig genast kritisk till hela konceptet HK. Den kritik som via informanterna syns i den här studien har jag också uttryckt och känt. Det kan också vara en anledning till att jag i mitt slöjdande valt att fokusera på själva görandet och inte det färdiga resultatet. Informant 8 uttrycker samma känsla som jag känt kring HK och har också valt att fokusera på teknikerna snarare än plagg som kan bedömas och då få en stämpel som icke-HK. Att schismen beror på nybörjarnas brist på ödmjukhet kan således inte vara hela sanningen och även om de är få så finns det också personer med mycket kunskap som också de saknar ödmjukhet för de som inte ännu kan så mycket.

Ett sätt att hantera den här upplevda gnälligheten kring HK är att ta avstånd från den. Exempelvis genom att som sagts ovan, fokusera på teknikerna, eller att säga att de plagg en åstadkommer är medeltidsinspirerade snarare än HK. Ett tredje exempel på avståndstagande från HK kommer från dokumentärfilmen *7 dagar* och delen där folk samlas för att vänta på gycklargruppen Trix eldshow:

– det är inte så jävla komplicerat det här, man åker iväg i sju dar och så klär man upp sig i vackra kläder och så dricker man kopiösa mängder alkohol och så har man jävligt kul.

– man kan ha roligt utan alkohol också

– man hade inte kul utan alkohol på medeltiden, det är viktigt att det här är tidstypiskt.”

(7 dagar, dokumentärfilmen om Medeltidsveckan, 00:25:00)

Det här lite ironiska uttalandet om det tidstypiska innebär för mig en hint till dräktpoliserna som cirkulerar i hobbyn. Det är tydligt att den som uttalar sig har hört eller är medvetna om diskussionen kring HK men väljer att ställa sig utanför och istället *“ha jävligt kul”*.

Vikten att sträva efter HK

Jag frågade också mina informanter om det var viktigt att vara HK och fick även där lite skilda svar. För några av informanterna var det viktigt eftersom de arbetar med det: att förmedla historia. Antingen på hobbynivå eller som i åtminstone ett fall, i yrkeslivet. En av informanterna uttrycker sig tydligt kring den här ståndpunkten:

Jag tycker att det är viktigt att vara HK när man säger sig vara det. På museer, i medeltidsläger som säger sig visa det medeltida livet. När andra litar på att det man gör är riktigt, helt enkelt.

(Informant 2)

Men flera av dem uttrycker den känsla som beskrivs tidigare, att det är viktigt att alla får känna sig välkomna och ha kul:

Det är både jätteviktigt - och samtidigt helt oviktigt. Jag tycker att det är viktigt att man inte går runt och påstår att "så här är det, det är korrekt ur historisk synvinkel" när man inte har några belegg för det. Men jag tycker också att det är bättre att ta på sig en butteriks-dräkt i polyester än att inte delta alls.

Det sista citatet beskriver dubbelheten kring intresset för historisk slöjd väldigt tydligt. Det finns många inom hobbyn som är oerhört kunniga, kan säga vad som är HK och de ska få lov att göra det. Samtidigt har även de som nu kan mycket en gång varit den där som inte har en aning om vad HK är, kommit till Medeltidsveckan i sin ”butteriks-dräkt” och sedan insett att det finns så mycket mer att lära. I facebook-gruppen uppmuntrades det för ett tag sen att visa bilder på sina första plagg, de som idag knappt får ligga i utklädningslådan. Detta gjordes till stor del för att alla ska förstå att ”alla börjar någonstans” och att det är helt okej.

Som nämnts ovan menar en informant att vikten inte heller ligger i att syna ett plagg i sömmarna. Är ett plagg sytt på maskin med bomullstråd stör inte det känslan av att ha hoppat ner i kaninhålet: bomullstråd stör inte illusionen. Den här informanten menar att det är det visuella som är det viktiga. Petersson är inne på det också, hon skriver: ”Det räcker i vissa fall att tro att något är äkta för att en känsla av kontakt och därmed upplevelsen av autenticitet ska infinna sig. Autenticiteten skapas utanför objektet i sig”. (Petersson 2003, sid 248)

3.3 En vetenskaplig lek eller en lekfull vetenskap?

Vetenskapen

Informanternas tillvägagångssätt när de hämtar information som de sedan slöjdar utifrån har närmast vetenskapliga förtecken på precis samma sätt som Annika Larsson beskriver när hon i sin avhandling berättar hur hon arbetat. Larsson menar att det i många fall endast är genom att slöjda föremål som det går att nå en fördjupad kunskap om ett fynd och den kontext fyndet ursprungligen befunnit sig i (Larsson 2007, sid 25ff). Det här stämmer överens både med mitt eget intresse som blev min ingång till historisk slöjd och ett par av informanterna beskriver samma drivkraft: “Att förstå genom att göra”. Informanterna beskriver ofta att det var därför de intresserade sig för det här från första början, att försöka förstå gångna tiders människor genom att lära sig att göra samma saker som de gjorde.

Vad som kommer fram genom forskning och experiment lyfts också fram av mina informanter som en aspekt på vad som kan förändra vilken nivå av HK ett plagg innehar. Ett plagg som färdigställts utifrån den allmänna kunskap som finns idag, det vill säga de senaste forskningsrönen kombinerat med den hantverkarskunskap som de skickligaste slöjdarna besitter, kan om tio år förkastats då nya upptäckter gjorts. Det här sättet att se på både den allmänna kunskapen och den individuella kunskapen, att den förändras när du genom ett stort intresse fördjupar dig i ett ämne, visar på en

förståelse för det vetenskapliga tankesättet. Kravet på flera olika källor samt en i facebook-gruppens diskussioner ofta förekommande poängtering av källkritik stödjer Gustav Trozigs tanke om rekonstruktion som en vetenskapligt grundad lek (Petersson 2003, sid 280).

Rekonstruktioner är också enligt Petersson en blandning mellan två vetenskapliga kunskapsideal: det naturvetenskapliga och det humanistiska (Petersson 2003, sid 234ff). Det syns tydligt i mina informanternas svar. De har ett mål som de önskar nå, och de strävar efter det genom att använda sig av naturvetenskapliga metoder som att till exempel mäta stygnlängder eller analysera fibrer från flera olika källor för att hitta motsvarande nutida fibrer att använda. Men de fokuserar också på att uppleva, de vill förstå historien genom att göra, genom slöjdandet. De pratar dessutom om känslan som kan infinna sig när illusionen är trovärdig. Då handlar det framförallt om humanistiska förhållningssätt.

Den kritik som framförs av mina informanter mot framförallt 100% HK går också att spåra till det naturvetenskapliga respektive det humanistiska förhållningssättet. Den naturvetenskapliga kritiken dyker upp hos de informanter som menar att det inte går att åstadkomma något som är 100% korrekt. De menar till exempel att vi idag inte kan få tag på rätt fibrer, att den som utför hantverket idag inte har samma skicklighet som då eller att vi använder fel sorts underkläder. Den humanistiska kritiken handlar om att vi idag inte kan veta hur de tänkte då och att vi genom det automatiskt kommer göra många fel som vi inte kan kontrollera över huvudetaget. Till exempel kommer vi aldrig kunna förstå innebörden av detaljer vi ser på fynden och kommer högst troligt att använda dem på ett sätt som skulle ha väckt uppmärksamhet.

Leken

Leken är också tydligt närvarande i dräktrekonstruktion. Framförallt syns det eftersom begreppet HK framkallar så många känslor, både positiva och negativa, vilket indikerar att det finns regler i den här leken som en deltagare i leken bör försöka förhålla sig till. När deltagarna uppfattar leksignalerna och förstår reglerna är det inga problem. Men de informanter som beskriver sin stress kring HK med känslan av att inte höra till och att det finns så mycket som kan gå fel vittnar om att det inte alltid är så enkelt att följa de här reglerna. Att känna sig skrämmd av de regler som finns inom leken, medvetna eller undermedvetna, är något som Lotten Gustafsson tar upp i sin avhandling om Medeltidsveckan (*Den förtrollade zonen*). Hon beskriver reglerna som något väsentligt för leken men också som något som kan ta bort lusten (Gustafsson 2002, sid 28). Det här märks i mina informanternas svar när de beskriver att en nykomling såväl som den mer inbitna slöjdaren kan tappa lusten om reglerna blir för strikta. Leken riskerar att brista om någon synliggör reglerna på ett tråkigt sätt, som när de såkallade ”dräktpoliserna” dyker upp.

När det gäller reglerna för facebook-gruppen så arbetar administratörerna hela tiden för att klimatet i gruppen ska vara så öppet och tillåtande som möjligt. En anledning till att administratörerna arbetar för ett öppet klimat kan vara att många av gruppens medlemmar har som mål att åstadkomma ett plagg som är acceptabelt för ett besök på Medeltidsveckan. I dokumentärfilmen *7 dagar* är det tydligt att arrangörerna, trots strävandet efter en korrekt historieförmedling, inte vill skrämman bort någon; Du ska känna dig välkommen oavsett din ambitions- eller kunskapsnivå. Känslan från dokumentärfilmen är också att alla kan ha kul tillsammans, vilket stämmer in på Gustafssons beskrivning av leken som ett sammanhang där paradoxer kan samexistera (Gustafsson 2002, sid 27).

Gustafsson beskriver också leken som ”ett förhållningssätt som låter oss pröva lösningar på annars till synes oupplösliga problem” När facebook-gruppen *Vi som syr medeltidskläder* fungerar som det är tänkt stämmer det. Personer med olika ingång tillåts samexistera och löser tillsammans problem, vilket i facebook-gruppen ofta handlar om slöjdtekniska svårigheter eller om vilka källor som är tillförlitliga. Detta trots att en fokuserar på vikinga-plagg, en annan på plagg från 1300-talet och en tredje ägnar sig åt medeltidsinspirerade plagg.

Den öppna attityden är ofta en förutsättning för att vilja fortsätta och fördjupa sitt intresse. Informant 9 ger här ett exempel på det och beskriver sitt första försök till ett HK-plagg som hen la ner oerhört mycket tid och energi på. Idag är det för informanten väldigt tydligt att plagget innehåller en mängd olika missar och är långt ifrån ett bra HK-plagg, men:

Tack och lov var mina vänner vänliga och sade inget om att den [plagget] inte var speciellt HK, utan berömde istället mitt slit. Deras vänlighet spelade stor roll för mitt framtida historieintresse, de peppade mig och jag fortsatte sy andra saker. Efter hand blev jag bättre.

4. "HK är en vilja att förhålla sig till dagens historieskrivning"

En av mina slutsatser i den här studien är att Bodil Peterssons definition av rekonstruktion: "Rekonstruktion, på svenska återskapande, ska inte uppfattas bokstavligt. Rekonstruktion är skapande tolkning utifrån samtidens värderingar", stämmer även på begreppet HK och hur det används (Petersson 2003, sid 369). Det exakta idealet finns som målbild, att kunna smälta in om en tidsmaskin för en tillbaka i tiden, men i verkligheten är det inte det som HK betyder. I facebook-gruppens diskussioner är HK en tolkning som baseras på flera olika källor på ett trovärdigt sätt. Det trovärdiga ligger dels i vilken kontext plagget placeras genom de olika källorna och i vilka slöjdtekniker som används för att färdigställa plagget. Det är snarare det här som avgör om ett plagg är HK än specifika personer förutom när det gäller hantverkstävlingar. Det finns också de som tar sig rollen som domare, eller "dräktpolis", och påpekar felaktigheter, men mina informanter poängterar att alla individers nivå av HK är olika vilket de allra flesta vet om och visar hänsyn till: dräktpoliserna utgör undantag. Under evenemang som Medeltidsveckan är det också så att när ett plagg är HK på ett visuellt plan stör det inte illusionen, och det är framförallt den resan som slöjdarna strävar efter.

HK handlar också om "en vilja att förhålla sig till dagens historieskrivning", som en av mina informanter uttrycker sig (Informant 3). I det stora hela handlar inte HK om att du som slöjdare måste anstränga dig till ditt yttersta för att en dräktpolis inte ska komma och racka ner på dina kläder, utan om viljan att hela tiden lära sig mer. Det syns bland mina informanter och det märks i de diskussioner som förs i gruppen *Vi som syr medeltidskläder*. De mer erfarna i gruppen lägger upp bilder av sina första skapelser för att visa att de inte kunde allt de kan idag från början. Jag uppfattar det som en uppmuntran till nybörjarna att lära sig mer; ett försök att minska prestige och stressen för de som precis börjat nysta i kunskapen. En strävan efter HK behöver inte innebära att åstadkomma en exakt kopia av ett plagg utan att sträva efter att lära sig mer.

Det var självklart att i den här studien använda etnografiska metoder eftersom det är på nätet jag vet att det här begreppet används. Mina egna erfarenheter säger ju att det även används öga mot öga, men i vilken utsträckning vet jag inte. Etnografiska fältobservationer skulle dock kunna tillföra fler perspektiv på begreppet och dess användande. I ett sammanhang utanför nätet går det troligtvis att uppfatta fler nyanser kring begreppets användande än vad som framkommer på nätet. Muntliga, inspelade intervjuer skulle också kunna innebära en möjlighet att tillsammans med informanter fördjupa resonemangen kring begreppet HK.

När det gäller slöjdandet som grund för att nå nya insikter inom vetenskapen menar jag

att den här sortens slöjd, den historiska slöjden, bör ägnas större uppmärksamhet. Det skulle kunna hjälpa all den här sortens forskning till nya, större och djupare insikter eftersom slöjdarna utför allt det teoretiska på riktigt. De kunskaper som de historiska slöjdarna besitter kan en teoretisk forskare inte hitta någon annanstans. Det är också ett sådant fokus som skulle kunna anammas i en fortsatt studie. Det tillsammans med ett större fokus på re-enactment. Jag tror att ett sådant fokus skulle tillföra det här ämnet viktiga perspektiv. Det vore önskvärt med en fördjupad studie om vilket förhållande slöjden har i sammanhang där personer avser uppleva ett historiskt liv och återuppleva specifika historiska händelser. En sådan studie skulle kunna innefatta frågeställningar kring vad för slags insikter som kan göras genom det historiska slöjdandet och hur slöjdtekniska insikter kan utveckla och förändra hur vi ser på historiska händelser.

5. Sammanfattning

Studien företogs med syftet att utifrån ett specifikt sammanhang studera hur begreppet HK (Historiskt Korrekt) definieras och används. Som en del av studien gjordes ett inlägg i facebook-gruppen *Vi som syr medeltidskläder* varpå nio informanternas svar fördjupades via mail-intervjuer. Informanternas svar kompletterades med netnografiska fältstudier i den för studien utvalda facebook-gruppen.

Det är tydligt att HK som begrepp på många sätt liknar begreppet autenticitet. Det finns dels en oenighet kring huruvida det alls finns något som är 100% HK och de som menar att det inte finns använder ändå begreppet som att det gjorde det. En liknande dubbelhet finns kring autenticitet.

Det finns också olika definitioner av begreppet, precis som med autenticitet. Det finns de som menar att 100% HK finns och vet precis hur de ska nå dit. Ett plagg som ska bli 100% HK ska slöjdas från grunden, från en fiberblandning som stämmer med originalet via till exempel spinn teknik och färgämne till ett snitt i det slutgiltiga plagget som stämmer med originalet, det är alla informanterna överens om. Men de som anser att 100% HK inte finns menar att det alltid, oavsett hur mycket du anstränger dig, kommer bli något som är fel.

Den andra definitionen av HK är det bara en av informanterna som faktiskt uttrycker: Att HK inte innebär det *exakta* utan den tolkning slöjdaren gör när hen utifrån flera olika källor åstadkommer ett plagg som är trovärdigt och passar slöjdarens egna mått. Det är också den här definitionen som bäst stämmer överens med hur begreppet används när det dyker upp i diskussionerna i facebook-gruppens flöde. Ofta ställs frågan: Hur HK är det här? Och svaren innehåller tips på hur källor kan tolkas för att få ett plagg att bli trovärdigt: HK. Oavsett vilken av definitionerna en slöjdare har så menar allihop att det finns olika nivåer av HK. Nivån bestäms framförallt av vilken kunskapsnivå slöjdaren har; Ett plagg som för slöjdaren var HK när det gjordes blir i och med en ökande kunskap istället mindre HK eller delvis HK. Det kan också vara så att delar av ett plagg är HK samtidigt som de andra delarna inte är det.

Informanterna är också överens om vad de behöver göra för att avgöra vad som är HK och det är källorna som poängteras och beskrivs på liknande sätt av alla informanter. Vilken sorts källa en slöjdare går till verkar bero på slöjdarens kunskapsnivå; Har slöjdaren mycket erfarenhet vet de var de ska leta efter bildkällor eller faktiska fynd och en nybörjare tittar i första hand på hur de erfarna slöjdarna gör.

För att förklara vad HK innebär använder flera av informanterna sig av tidsresor som metafor. Deras målbild är att kunna smälta in om de skulle hamna i den tid de är intresserad av att återskapa. Tidsmaskinen används också som en förklaring till varför ett plagg aldrig skulle kunna bli 100% HK; genom att göra en tidsresa skulle vi få veta allt det där som vi idag inte ens kan gissa oss till och som gör att vi aldrig kommer kunna åstadkomma ett plagg som är 100% HK.

En av informanterna gör en liknelse mellan kaninhålet i Alice i underlandet och evenemang som Medeltidsveckan och då handlar det om den illusion av en förgången tid som den sortens sammanhang kan ge. Informanten som gjorde liknelsen menar att det visuella är det viktiga för att ett plagg ska passa in i illusionen. Ett plagg blir HK trots att tråden som håller ihop tygdelarna är av fel material eftersom det inte syns. Det är istället andra saker som kan bryta illusionen, till exempel moderna glasögon eller som enligt en annan informant: ett modernt tankesätt som gör att rörelsemönstret, frisyren eller ansiktsbe håringen inte är HK.

Det finns också en stress kring begreppet HK och det faktum att det ofta handlar om ett ouppnåeligt ideal. Stressen återfinns både hos de som sitter på mycket kunskap men framförallt märks den hos nybörjare inom hobbyn. Personer som precis börjat intressera sig för historisk slöjd kan känna sig ovälkomna för att de till exempel inte kan tillräckligt mycket. En av informanterna menar dock att det här ofta handlar om en brist på ödmjukhet hos nybörjarna, om de är öppna för att lära sig av dem som kan mer behöver de inte känna sig utanför. Det är dock inte hela sanningen bakom schismen då diskussioner i facebook-gruppen tar upp att det finns såkallade ”dräktpoliser” inom hobbyn och även om de inte är så många sätter de ofta en etikett också på resten när någon känner sig ovälkommen. Det är således så att även inom hobbyn finns det de som saknar ödmjukhet för de som inte kan så mycket, även om de är få. I facebook-gruppen arbetas det dock aktivt för att både de kunniga och nybörjarna ska känna sig välkomna.

Intresset och hobbyn historisk slöjd innehåller två vetenskapliga kunskapsideal: det naturvetenskapliga och det humanistiska. Det här syns tydligt hos mina informanter och i facebook-gruppen. Dels använder de sig av naturvetenskapliga tillvägagångssätt när de tar reda på hur de ska åstadkomma sina plagg: mäter stygnlängder och analyserar fiberblandningar till exempel. Och dels så har många gått in i den här hobbyn med ett humanistiskt tankesätt: de vill förstå historien genom att lära sig samma tekniker som gånga tiders människor för möjligheten att uppleva samma saker som dem.

Också leken är ständigt närvarande i den historiska slöjden. För att en lek ska fungera måste det finnas regler, medvetna eller omedvetna, och den stress som flera informanter beskriver vittnar om att de regler som finns inom den här hobbyn inte

alltid är så enkla att följa. Men det är också så att det faktum att de paradoxer som ofta tillåts i en lek också förekommer i historisk slöjd. I facebook-gruppen märks det eftersom de arbetar för att alla ska vara välkomna oavsett vilken kunskapsnivå en besitter.

Slutsatserna i den här studien innebär till exempel att det exakta idealet som många menar att HK är kanske är en målbild, men det är inte så det används och diskuteras. När en diskussion i facebook-gruppen utgår från frågan ”Hur HK är det här?” innebär diskussionen oftast olika förslag på hur en tolkning kan göras. Tolkningen blir HK, eftersom den sätts samman på ett trovärdigt sätt utifrån flera olika källor. Studien har också kommit fram till att användandet av HK framförallt handlar om ”en vilja att förhålla sig till dagens historieskrivning” (Informant 3). Det handlar om att förstå att det finns massor att lära och känna en lust i det snarare än att motsätta sig den kunskap som andra besitter.

6. KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

Otryckta källor:

mail-intervjuer: i författarens ägo.

Fältanteckningar, i författarens ägo

Tryckta källor:

Aronsson, K., Frimodig 2003, *I kulturarvets fotspår: nya möjligheter för svensk turism*, ETOUR, Östersund.

Bedoire, F. 2013, *Restaureringskonstens historia*, Norstedt i samarbete med Kungl. Konsthögskolan, Stockholm.

Esaiasson, P. 2007, *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Norstedts juridik, Stockholm.

Folkesson, Å, Aronsson, P & Sandström, E. 2002. *Konsten att lära och viljan att uppleva: historiebruk och upplevelsepedagogik vid Foteviken, Medeltidsveckan och Jamtli*. Centrum för kulturforskning, Växjö univ, Växjö.

Gustafsson Reinius, L. 2002, *Den förtrollade zonen: lekar med tid, rum och identitet under Medeltidsveckan på Gotland*, Nya Doxa, Nora.

Kozinets, R.V. & Retzlaff, J. 2011, *Netnografi: etnografiska undersökningar på nätet*, Studentlitteratur, Lund.

Larsson, A. 2007, *Klädd krigare: skifte i skandinaviskt dräktskick kring år 1000*, Institutionen för arkeologi och antik historia, Uppsala Universitet.

Muñoz Viñas, S. 2005, *Contemporary theory of conservation [Elektronisk resurs]*. Burlington: Elsevier

Petersson, B. 2003, *Föreställningar om det förflutna: arkeologi och rekonstruktion*, Nordic Academic Press. Lund.

Studentuppsatser:

Hultman, T. 2011, *Ebbas klänning Uppmätning och analys som källa till information i*

kombination med historisk undersökning. Göteborgs Universitet.

Lundin-Hatje, D. (2013). *Hur såg det ut?: Att visuellt informera om en historisk plats..* (Student paper). Mälardalens högskola.

Norman, A. (2011). *Klädda pedagoger: Om bruket av nytillverkade historiska dräkter.* (Student paper). Uppsala universitet.

Pehrsson, M. (2012). *Att skapa en nutida dåtid - om historisk rekonstruktion.* (Student paper). Lunds Universitet)

Scherzenlehner, J. (2007) *En reflektion över vikingatida rekonstruktioner.* (Student paper). Lunds Universitet

Internetkällor:

autentisk. <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/sve/autentisk>, Nationalencyklopedin, hämtad 2014-06-09.

rekonstruktion. <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/kort/rekonstruktion>, Nationalencyklopedin, hämtad 2014-05-12.

<http://www.eketorp.se/om-eketorp/>, hämtad 2013-05-12

hermeneutik. <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/kort/hermeneutik>, Nationalencyklopedin, hämtad 2014-06-09.

http://sv.wikipedia.org/wiki/Historiskt_%C3%A5terskapande, hämtat 2014-05-07

Film:

Eriksson, Carin (red.) 2013. *7 dagar - en dokumentärfilm om medeltidsveckan i Visby.* Stockholm: SIP Films AB: Kapitel Film